

MIRELA ROZNOVEANU

Poezia lui Eugen D. Popin sau despre *Evanescențe*
și *Murmure de Dincolo de Tăcere*,
Evanescențe. Limes, 2018;
Murmur dincolo de tăcere, Limes 2021.

Scriitorii care pășesc dincolo de granița limbii materne sunt rari în orice literatură. Majoritatea celor care și-au trecut arta scrisului și într-o altă limbă au ca numitor comun exilul. Printre cei care îmi vin în minte în literatura română sunt Ion Heliade Rădulescu care a publicat în exil în franceză, Vasile Alecsandri (jurnalele în franceză), Macedonski (*Le Calvaire de Feu* și volumul de poeme *Bronzes*), Eugen Ionesco care debutează în română dar își scrie opera majoră în franceză, la fel ca și Emil Cioran, Urmuz, Tristan Tzara, Benjamin Fondane, Constantin Virgil Gheorghiu, apoi Paul Celan care a debutat cu poezie și proză poetică în română apoi s-a mutat în germană, Vintilă Horia care a scris și publicat în franceză și spaniolă după debutul în română. Spre sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI, Dumitru Țepeneag și Matei Vișniec au scris și publicat proză și teatru în franceză, iar Andrei Zanca poezie în germană. Scriitori români care au scris în engleză după ce s-au afirmat ca scriitori în literatura română sunt, din câte cunosc, Petru Popescu și subsemnata. Mircea Eliade nu a scris literatură în engleză iar Andrei Codrescu a debutat și publicat în engleză, pentru ca în ultimii ani să fie tradus în română.

Trecerea de la limba maternă la o altă limbă și invers produce de obicei în opera scriitorului un

proces de *cross pollination*, un transfer de mijloace estetice, o contaminare a discursului literar manifestată în abordări estetice și forme de exprimare lingvistice inedite în ambele limbi. Găsesc acest fenomen și în poezia lui Eugen D. Popin care a debutat ca poet în limba română, pentru ca ulterior, în exil, să adopte germana. Poliglot și cărturar, poetul a tradus poezie din și în franceză, italiană, germană. De consmnat activitatea remarcabilă de editor de reviste literare în exilul românesc. Cele două cărți de poeme recente în limba română, *Evanescențe (sau puntea dintre maluri)* și *Murmur dincolo de tăcere* prezintă un discurs liric moderat de austeritatea limbii germane, o economie programatică a cuvintelor care tempează atât stările lirice transgresate în poeme cât și percepția cititorului.

Persoana la care autorul scrie are un impact semnificativ asupra narațiunii lirice sau epice. În general, persoana întâia subânțelege întâmplatul ca aparținând celui care narează și presupune un punct de vedere incert, cu o semantică și conotații de fragilitate, incertitudine, nesiguranță; persoana a doua se adresează cititorului presupunând că acesta este implicat și participant în ceea ce se spune și întâmplă, sau practic se adresează unui alter ego imaginar al autorului care este în cunoștință de cauză; pentru ca persoana a treia să prezinte lucrurile scrise drept certitudine. Eugen D. Popin folosește în poeme toate aceste persoane creând o polifonie lirică interesantă dar de la un punct eul liric devine puțin vizibil, ca și când s-ar reduce nuanțelor, umbrelor, visului. Nu de puține ori vocea lirică sugerează că nu se consideră cu totul aparținând acestei lumi, pentru că realitatea fizică apare drept o caricatură a ceea ce sufletul consideră realitate. Omul înțelept își amână existența pentru altceva. Poemele se termină în general cu un suspans, ca părți ale unui flux liric continuat dincolo de copertile cărții.

Poezia afirmă explicit sau implicit că eul liric nu caută faima pe care o simte deșartă, fragilă și de aceea dorește sau cultivă obscuritatea. Totul este șoptit, spus cu vocea joasă, înceată, nu se aud vociferări, invective, strigăte de durere, vaiete. Eul liric e preocupat să rezolve tensiunea dintre lumea vizibilă și aceea imaginară, paradoxul nonexistenței (între a fi și a exista), să definească termenii unei poetici care ar putea

împăca lirismul din poemele românești cu acela din poemele în germană.

Fragmentarea aş spune radicală a versurilor spune multe. Uneori am avut impresia unei limbi române paralele în care o exprimare lirică nu vrea neapărat să comunice un înțeles lexical. Mesajul liric se naște adeseori din conexiuni abrupte, din ritmuri care creează goluri de sens și plăcere. Alteori versurile par un exercițiu meditativ. Citatele din clasici devin parte integrantă a lirismului pentru că ele aduc un sens pe care poemul nu mai trebuie să îl dezvolte, dar pe care se consolidează, se construiește: *Sustine et abstine // rabdă și stăpânește-te; Nec plus ultra // până aici, ajunge ; Non ragioniam di lor, ma guarda e passa // Nu te mai gândi la ei, păzește-te și vezi-ți de drum* (Dante, Divina Comedie, Inferno III, 5); *Habe mut, dich deines eigenen Verstandes zu bedienen//ai curajul de a-ți folosi propriul discernământ* (Immanuel Kant); *Wer in der Demokratie schläft, wacht in der Diktatur auf// Cine adoarme în democrație, se trezește în dictatură//* (atribuită ziaristului german Hermann Glaser) sunt maxime celebre pe care le-am reîntâlnit cu plăcere și care, fără nici o ostentație, susțin și potențează discursul liric.

În *Evanescențe*, poemele devin tot mai scurte pe măsură ce înaintăm, versurile la fel, ca și când se activează un proces drastic de scuturare de balast lingvistic. Economia verbală sugerează o tot mai mare preocupare de a nu tulbura liniștea și percepția lirică a celui ce citește prin vocabule inutile. Limba germană folosește în exprimare blocuri de cuvinte, *words as building blocks*, fără suport structural între ele, în special fără prepoziții. Așa cum atomii formează conglomerate din care se naște materia, aglomerările de cuvinte juxtapuse devin în poezia lui Eugen D. Popin piesele de bază ale construcției poemelor. Este interesant de găsit acest mod compact lingvistic de a construi în limba germană, translat în poemele în limba română:

tăcerea
vecinătatea
în care
suntem
decât
uneori

așternem
gânduri
unele
lângă
altele
magie
firescul (*refugii*)

Alcătuite din versuri de două sau trei cuvinte, poemele articulează vagul, delicatul, șoapta nedeslușită, spovedaniile nerostite, rătăcirile în evanescențe ale unui eu liric căutând să identifice, prin cuvinte, nerostitul. Poemul *antinomii* îmi aduce aminte de acceptarea inevitabilului din Pessoa:

...ca de obicei
uit
că exist
am
doar
senzația
că din umbre
curge sfârșirea
iar din chemare
se ivește
nimicnicia
cea fără trup
și fără chip (...)
te zăresc
dincolo de cunoaștere
de ispită
de lutul
tot mai misterios
nedeslușite
șoapte
asediază
tandru
memoria
tulburând
spovedania
nerostită
răsfântă
între tăcere
și cer

Disperarea e blândă, nesfârșirea devine și e percepută ca un freamăt. Ciudat pentru scriitorul care vrând-nevrând folosește cuvintele, nerostirea pare aceea care cuprinde și exprimă limpede sensul lumii:

străbat
fără să tulbur
limpezimile
nerostirea
înveșnicire
tăcere

îngeri
în pustietatea
lanului
de grâu
maci înfloriți
luna palidă ... (*epifanii*)

Poetul poliglot își exprima stările în toate limbile pe care le are la îndemână, pentru că știe că o stare anume nu poate fi exprimată perfect decât într-o anume limbă. Înțelept și respectuos, nu trece praguri interzise sau discutabile nici măcar cu gândul (*dezlegare 1.*), definiția căutării conținând o conotație divină (*dezlegare 4.*):

căutarea
e întoarcere
la cuvântul
nerostit
răspântia
malul
pârâul de foc

strălucoarea
mai apoi puntea
și-ntr-un sfârșit
calea

Murmur dincolo de tăcere teoretizează retragerea într-un gen de sfințenie asumată dintr-o altă dimensiune despre care nu ni se spune dacă este mai prietenoasă. În plus, poetul vrea să convingă în unele

poeme că cei care își exprimă opoziția față de ce se petrece în lumea noastră de azi prin murmure, tăcere murmurată, închidere completă în sine, o fac în acord cu spiritul divin care îi face pe oameni atât de puternici, încât ei pot să îndure orice. Întrebările apar riscante iar cuvintele, sub atac, sunt împinse spre obscenitate („...nu mai îndrăznesc/să întreb/nici chiar în șoaptă/ar fi poate și prea riscant/cum de au ajuns/cuvintele/bietele/să fie/cioplite cu sapa/lovite de ciomege/ doar–doar vor descrie /în detaliu /mijlocul dezgolit/al miresei” ...*imagini și intimitate*). Moartea este imaginată și celebrată prin ceea ce a fost descrisă de fizica cuantică și creștinism: „redevenim /tăcere/iubire/incandescență/unduire” (*limite*). Degradarea existentului, aruncă prin contrast trecutul idealizat spre o formă de eterizare cu efectul concret de retragere din prezent, convertit în plan liric printr-o formă voalată de proză poetică – dacă renunțăm la tăietura versurilor atunci citim cursiv însemnări lirice de jurnal: “puțin a rămas/din ce-am fost/iar de-o vreme/cum vezi/tocmai asta caut/mă străduiesc/să-i gălesc/pe cei ce-au fost aici/pe cei pe care i-am iubit/pe ei cei care/mi-au dăruit/lumea asta/ nesfârșită/ frumoasă /nătângă/ dar nici ei nu mai sunt ce-au fost/nu mai sunt aici//în băătăura casei/e pustiu/nici câinele/nu se mai gudură la gard/nici porumbeii/nu mai gurăie-n hambar/nici pisicile nu mai sar/după vrăbii/ nici trandafirii/nu mai sunt la locul lor/doar eu/îngândurat/și singuratic/tulbur/eternul din urma mea” (*recurență*)

Căutarea de sine și trăirea în conformitate cu legile comandamentelor divine devine singura și adevărata căutare și împlinire a eului liric sau omenesc; cei care se manifestă la un mod satanic, cei care și-au uitat sau părăsit sinele în pactul cu puterile demonice ale orânduiriilor represive, comuniste sau corporatiste, nu mai sunt oameni ci doar *înfățișări fără duh*:

“ceea ce n-am făcut/în vremurile mușeniei/de frica delatorilor/acum chiar n-am s-o fac/nici de dragul/și nici de frica celor/ care se văd mai sus/decât cerul/și mai drepți decât Nenumitul // căci una / trebuie spus și domniilor voastre/anume/că nimic nu e mai presus/decât cel care/îngenuncheat/se caută/pe sine/în astă lume/ pe care voi o vreți/după chipul și asemănarea voastră // ei bine asta/e peste puțință/ onorabile înfățișări / fără duh/ voi care urâți/ Iubirea

/ și tot ce înseamnă/ Lumină/Cuvânt/Smerenie // (...)
și nu vă pasă/dar poate/ că e totuși vremea să priviți/
dincolo de neguri/de amețitoarea beției/ a plutirilor
demonice/ să vă dăruiți bunătatea întoarcerii/ la
sinele vostru siluit/și pustiit fără milă/de voi înșivă“
(*incidență*)

Mai există o pendulare, și ea șoptită, între retragerea absolută în nespunere și spunerea lirică. Această șovăire mă îndeamnă să amintesc aici, printr-o digresiune scurtă, că sfinții, în ciuda îndoielilor, nu au acceptat niciodată să tacă. Retragerea temporară în pustie și muțenie s-a făcut din năzuința de a se apropia sau a găsi adevărurile veșnice ale dumnezeirii. Ei au murit mărturisind credința și expunând tot ceea ce era greșit din punctul de vedere al moralei creștine care este un mod de viață. Dacă s-au retras din lume în scopul găsirii lui Dumnezeu, ei nu au fost niciodată intimidați, nu și-au murmurat credința, ci au rostit-o cu o voce care se aude și azi. Dacă nu ar fi fost așa, creștinismul nu ar fi existat. Ateismul occidentului de azi stă la rădăcina dramelor care se desfășoară sub ochii noștri și a degradării civilizației vestice. Mai vreau să adaug că Dumnezeu își face lucrarea în real prin oameni. Dacă oamenii se retrag, sau doar își murmură împotrivirea, obiectivele divine nu se pot realiza.

Recunosc în final că mi-a făcut bine poezia lui Eugen D. Popin. Citind-o în acest timp turbulent și isteric, am înțeles cât de prețioase sunt poemele care induc în suflet delicatețea șoaptei. Ce s-ar face altfel spiritul în căutare de calm și pace? Cum s-ar putea izbăvi în vortexul valurilor de spaime sinucigașe dacă undeva nu ar exista o oază de nădejde și echilibru, șoptite blând, ca un susur al fundamentului viu și netulburat al vieții? În comparație cu omul obișnuit, poezii simt durerea cea mai neînsemnată la intensități insuportabile. Nervii lor explodează ușor, senzațiile obișnuite amplificate de sensibilitatea lirică ating tensiuni greu de îndurat. Poezii mor tineri sau se sinucid, iar cei care ajung la vârste înaintate renunță la poezie pentru a se exprima în alte domenii literare. Cred că poezii fac asta pentru că știu că ceea ce simt este mult prea mult pentru a fi articulat, poate chiar indecent pentru poezie. Bănuiesc că de aceea Eugen D. Popin, care a atins în acest an pragul vârstei de 70, a ales ca materie și ton al poeziei sale stările volatile, evanescente, murmurul și șoapta.